Negozju u drittijiet tal-bniedem

Latvja

1. X'tip ta' ħarsien ġudizzjarju għandi f'pajjiżek bħala vittma ta' ksur tad-drittijiet tal-bniedem relatati man-negozju? Din il-protezzjoni tinkludi kumpens?

Skont l-Artikolu 1(1) tal-Liġi dwar il-proċedura ċivili, kull individwu privat u entità ġuridika għandhom id-dritt li jiddefendu fil-qorti l-ksur jew il-kontestazzjoni tad-drittijiet ċivili jew tal-interessi leġittimi tagħhom. Jekk l-individwu jemmen li kien vittma ta' ksur tad-drittijiet tal-bniedem relatati man-negozju li jikser id-drittijiet ċivili tiegħu, l-individwu jista' jressaq talba ċivili f'qorti b'ġuriżdizzjoni ġenerali.

Skont l-Artikolu 1635 tad-Dritt Ċivili, kull ksur tad-drittijiet, kull att ħażin fih innifsu, li jirriżulta fi ħsara (anke dannu morali), jagħti lill-vittma d-dritt li tfittex rimedju mill-awtur sa fejn dan jista' jiġi akkużat b'dan l-att. Dannu morali jindika tbatija fiżika jew psikoloġika kkawżata mill-ksur tad-drittijiet mhux materjali tal-vittma jew tal-benefiċċji mhux materjali li jirriżulta mill-atti ħżiena. Il-kamp ta' applikazzjoni tar-rimedju għal dannu morali għandu jiġi stabbilit mill-qorti fid-diskrezzjoni tagħha, filwaqt li jitqiesu l-gravità u l-konsegwenzi tad-dannu morali. Jekk l-għemil ħażin ikun manifestat bħala att kriminali kontra l-ħajja, is-saħħa, il-moralità, l-invjolabbiltà sesswali, il-libertà, l-unur jew ir-rispett ta' individwu, jew kontra familja, jew wild minuri, huwa preżunt li l-vittma ġarrbet dannu morali bħala riżultat ta' tali att. F'każijiet oħra, il-vittma trid iġġib prova tal-dannu morali. Att hawnhekk għandu jinftiehem f'sens usa', li jinkludi mhux biss l-att, iżda wkoll in-nuqqas ta' aġir, jiġifieri l-ommissjoni.

2. Għandkom xi regoli speċifiċi għal ksur gravi tad-drittijiet tal-bniedem? Dawn ir-regoli japplikaw għal reati ambjentali jew ta' sfruttament qawwi tal-forza tax-xogħol?

Ir-responsabbiltà għal atti ħżiena stabbilita fid-Dritt Ċivili tkopri kwalunkwe ksur tad-drittijiet u reat kriminali, inkluż il-ksur gravi tad-drittijiet tal-bniedem.

3. Jiena vittma ta' ksur tad-drittijiet tal-bniedem li rriżulta minn attivitajiet ta' korporazzjoni tranżnazzjonali Ewropea li seħħew 'il barra mill-Unjoni Ewropea. Għandi aċċess għall-qrati f'pajjiżek jekk m'iniex ċittadin tal-UE jew jekk ma ngħixx fl-UE? X'inhuma l-kundizzjonijiet biex jintalbu d-dannu għal ksur tad-drittijiet tiegħi? Fejn nista' insib xi informazzjoni addizzjonali?

Jekk la l-konvenut u lanqas l-attur ma jkollhom il-post tar-residenza jew l-indirizz legali tagħhom fil-Latvja, u jekk il-ksur ma jkunx seħħ fil-Latvja, x'aktarx, il-qrati Latvjani ma jkollhomx ġuriżdizzjoni fuq it-talba ċivili.

4. L-istituzzjonijiet tal-Ombudsman, il-korpi tal-ugwaljanza jew l-istituzzjonijiet nazzjonali tad-Drittijiet tal-Bniedem jistgħu jappoġġaw lill-vittmi ta' ksur tad-drittijiet tal-bniedem relatati man-negozju mwettaq minn korporazzjonijiet transnazzjonali Ewropej barra mill-Unjoni Ewropea? Dawn il-korpi jistgħu jinvestigaw il-każ tiegħi jekk m'iniex ċittadin tal-UE u ma ngħixx fl-UE? Hemm servizzi pubbliċi oħra (bħall-ispettorat tax-xogħol jew tal-ambjent) f'pajjiżek li jistgħu jinvestigaw il-każ tiegħi? Fejn nista' insib informazzjoni dwar id-drittijiet tiegħi?

L-Ombudsman fil-Latvja jissejjaħ "tiesībsargs". L-Ombudsman jopera f'konformità mal-għan stabbilit mil-Liġi dwar l-Ombudsman, jiġifieri li jippromwovi l-protezzjoni tad-drittijiet tal-bniedem u jiżgura li l-awtorità tal-Istat tiġi eżerċitata b'mod leġittimu u fil-pront u f'konformità mal-prinċipju ta' governanza tajba. L-Ombudsman jista' jkun involut biss fis-soluzzjoni ta' kwistjonijiet fejn l-awtoritajiet tal-amministrazzjoni tal-Istat jiksru d-drittijiet tal-bniedem ta' individwu stabbiliti fis-*Satversme* (il-Kostituzzjoni) tar-Repubblika tal-Latvja u f'dokumenti internazzjonali fil-qasam tad-drittijiet tal-bniedem meta jieħdu deċiżjoni jew, fil-każ tal-leġiżlatura, meta jadottaw att leġiżlattiv. Fil-kuntest tal-eżerċitar tas-setgħat tal-Ombudsman, awtorità hija amministrazzjoni tal-gvern jew awtorità tal-gvern lokali, jew l-uffiċjali tagħha, kif ukoll persuni li jwettqu kompiti delegati mill-amministrazzjoni tal-Istat.

F'każijiet fejn l-individwu jkun vittma ta' ksur tal-prinċipju tan-nondiskriminazzjoni, l-Ombudsman jista' jagħti l-valutazzjoni u r-rakkomandazzjonijiet tiegħu wkoll lill-entitajiet legali u lill-individwi privati rregolati mid-dritt privat.

Madankollu, is-setgħat tal-Ombudsman ma jestendux għall-valutazzjoni tal-atti ta' korporazzjonijiet tranżnazzjonali Ewropej barra mill-UE.

Il-kontroll u l-monitoraġġ tal-imġiba tal-impriżi fir-relazzjonijiet ta' impjieg jaqgħu taħt il-kompetenza tal-Ispettorat tal-Istat għax-Xogħol.

L-imġiba tal-impriżi fil-qasam tal-ambjent hija kkontrollata mis-Servizz Ambjentali tal-Istat, li huwa responsabbli għall-monitoraġġ tal-konformità mal-liġi fl-oqsma tal-protezzjoni ambjentali, is-sikurezza tar-radjazzjoni u s-sikurezza nukleari, kif ukoll l-użu ta' riżorsi naturali.

Jekk individwu jippreżenta talba dwar att ħażin mal-awtorità bi żball, jiġifieri ma jkunx jaf li ma huwiex fil-kompetenza tal-awtorità inkwistjoni li twieġeb fir-rigward tal-materja msemmija fit-talba tal-individwu, f'konformità mad-dispożizzjonijiet tal-Liġi dwar is-Sottomissjonijiet, l-awtorità trid tinforma lill-individwu dwar l-awtorità kompetenti fil-materja, jew, fejn xieraq, tgħaddi t-talba lill-awtorità kompetenti biex din teżamina t-talba.

Għalhekk, ta' min jinnota li l-istituzzjoni tal-Ombudsman hija mekkaniżmu ta' soluzzjoni alternattiva għat-tilwim għall-protezzjoni kontra l-ksur tad-drittijiet tal-bniedem, li huwa bbażat fuq l-awtorità personali tal-Ombudsman, minħabba li r-rakkomandazzjonijiet tal-Ombudsman ma humiex legalment vinkolanti. Appell lill-Ombudsman ma jitqiesx bħala preżentata ta' appell, u l-parti fil-proċedimenti għandha tqis il-fatt li tali appell la jissospendi l-validità tar-regolament amministrattiv u lanqas l-iskadenza għall-appell. Madankollu, il-kompitu tal-Ombudsman huwa li jippromwovi l-għarfien pubbliku u l-fehim tad-drittijiet tal-bniedem, il-mekkaniżmi għall-protezzjoni tagħhom, u l-ħidma tal-Ombudsman. Għalhekk, l-Ombudsman jista' jagħti parir lil individwu dwar il-mekkaniżmi għall-protezzjoni mill-ksur tad-drittijiet f'kull każ individwali.

Kull individwu li jemmen li sofra ksur tad-drittijiet tal-bniedem tiegħu jista' jappella lill-Ombudsman, irrispettivament min-nazzjonalità tiegħu.

5. Pajjiżek jimponi obbligi fuq il-korporazzjonijiet transnazzjonali Ewropej biex jistabbilixxu mekkaniżmi ta' ilment jew servizzi ta' medjazzjoni għal ksur li jirriżulta mill-attivitajiet tan-negozju tagħhom? Dawn l-obbligi japplikaw ukoll għal ksur li seħħ barra l-Unjoni Ewropea? Min hu inkarigat mill-monitoraġġ ta' dawn l-attivitajiet f'pajjiżek? Hemm rapporti pubbliċi disponibbli li jipprovdu informazzjoni dwar il-funzjonament tas-sistema?

Ma hemm l-ebda informazzjoni dwar atti leġiżlattivi li jimponu obbligi fuq il-korporazzjonijiet tranżnazzjonali Ewropej biex jistabbilixxu mekkaniżmi ta' lment jew servizzi ta' medjazzjoni għal ksur li jirriżulta mill-attivitajiet tan-negozju tagħhom.

6. Għandi xi drittijiet speċifiċi jekk inkun vittma vulnerabbli li tfittex rimedju għal ksur tad-drittijiet tal-bniedem relatati man-negozju? Jista' ikolli aċċess għall-għajnuna legali u taħt liema kundizzjonijiet? Liema spejjeż se jkunu koperti mill-għajnuna legali? Għandi aċċess għall-għajnuna legali taħt l-istess kundizzjonijiet jekk m'iniex ċittadin tal-UE jew jekk ma ngħixx fl-UE?

L-eliġibbiltà għall-għajnuna legali ffinanzjata mill-Istat tiddependi fuq il-kategorija tal-kawża u l-istatus tal-individwu. L-għajnuna legali tinkludi konsultazzjonijiet legali, it-tfassil ta' dokumenti proċedurali għall-qorti, u għajnuna legali fis-seduta tal-qorti. Individwu li jkun parti f'kawża ċivili jkun eżentat mill-ispejjeż tal-qorti pagabbli lill-baġit nazzjonali, u l-qorti trid tipprovdi servizzi ta' traduzzjoni ffinanzjati mill-Istat jekk l-individwu ma jkunx jitkellem bil-lingwa tal-proċedimenti.

F'kawżi ċivili (bl-eċċezzjonijiet stabbiliti fil-liġi) u f'każijiet amministrattivi fejn tiġi kkontestata deċiżjoni tal-qorti tal-familja fir-rigward tal-protezzjoni tad-drittijiet u tal-interessi legali ta' wild minuri, l-individwu li jirrisjedi legalment fil-Latvja huwa intitolat għal għajnuna legali jekk ikun kiseb l-istatus ta' persuna b'introjtu

baxx jew ta’ persuna fil-bżonn mis-servizzi soċjali tal-gvern lokali jew jekk ikun f’sitwazzjoni speċjali, jiġifieri jekk bla mistenni u għal raġunijiet li ma jkollux kontroll fuqhom, isib ruħu f’tali ċirkostanzi u sitwazzjoni finanzjarja li ma jippermettulux jiżgura l-protezzjoni tad-drittijiet tiegħu, jew l-individwu jkun jiddependi kompletament fuq l-Istat jew fuq il-gvern lokali.

L-individwu li jirrisjedi fi Stat Membru tal-UE huwa intitolat għal għajnuna legali f’tilwim transfruntier f’kawżi ċivili jekk iċ-ċirkostanzi speċjali tiegħu u l-livell tal-introjtu tiegħu ma jippermettulux li jipproteġi d-drittijiet tiegħu.

Individwi oħra (inklużi individwi li jirrisjedu barra mill-UE) huma intitolati għal għajnuna legali f’konformità mal-impenji internazzjonali tal-Latvja u jekk iċ-ċirkostanzi speċjali tagħhom u l-livell tal-introjtu tagħhom ma jippermettulhomx li jipproteġu d-drittijiet tagħhom.

F’kawżi ċivili li l-individwi jiftħu waħedhom jew bl-assistenza ta’ avukat (jiġifieri kawżi ċivili li jaqgħu taħt il-ġuriżdizzjoni tal-Qorti għall-Affarijiet Ekonomiċi li jirriżultaw mil-liġi kuntrattwali, jekk l-ammont tat-talba jaqbeż EUR 150 000, u f’kawżi li jittrattaw il-protezzjoni tas-sigrieti kummerċjali mill-akkwiżizzjoni, l-użu u d-divulgazzjoni illegali), l-individwu huwa intitolat għal għajnuna legali jekk l-introjtu tiegħu ma jkunx jaqbeż il-paga minima ta’ kull xahar fil-Latvja, is-sitwazzjoni finanzjarja tiegħu tagħmlu eliġibbli biex jirċievi l-għajnuna legali, u jkun ħallas it-tariffa għall-għoti tal-għajnuna legali.

L-għajnuna legali fil-**kawżi amministrattivi** tingħata mill-qorti (l-imħallef) fuq talba tal-individwu, filwaqt li tqis il-kumplessità tal-każ u s-sitwazzjoni finanzjarja tal-individwu.

L-għajnuna legali **fi proċedimenti kriminali** tingħata mill-parti li tiftaħ il-proċedimenti (l-investigatur, il-prosekutur jew l-imħallef). L-għajnuna legali tingħata fuq it-talba ta’ individwi li huma eliġibbli għad-difiża u lill-vittmi f’każijiet fejn il-liġi tipprevedi dan.

Informazzjoni addizzjonali hija disponibbli fuq il-websajt tal-Amministrazzjoni Ġudizzjarja:

Infografika - Għajnuna legali pprovduta mill-Istat f’diversi kategoriji ta’ kawżi (LV)

Informazzjoni - Għajnuna Legali garantita mill-Istat (EN)

Ħarsa ġenerali - Għajnuna Legali pprovduta mill-Istat (EN)

Għajnuna legali f’tilwim transfruntier (EN)

L-aħħar aġġornament: 12/02/2024

Il-verzjoni bil-lingwa nazzjonali hija ġestita mill-Istat Membru rispettiv. It-traduzzjonijiet saru mis-servizz tal-Kummissjoni Ewropea. Jista' jkun hemm xi tibdil imdaħħal fl-oriġinal mill-awtorità nazzjonali kompetenti li jkun għadu ma jidhirx fit-traduzzjonijiet. Il-Kummissjoni Ewropea ma taċċettax responsabbilta jew kwalunkwe tip ta' tort fir-rigward ta' kull informazzjoni jew dejta li tinsab jew li hemm referenza għaliha f'dan id-dokument. Jekk jogħġbok irreferi għall-avviż legali sabiex tiċċekkja r-regoli dwar id-drittijiet tal-awtur għall-Istati Membri responsabbli minn din il-paġna.